

Zc  
3787



II, 24.

2. 498.



DE  
ORATIONES  
INTRODUCTO

In hunc modum  
et cetera

et cetera

et cetera





D. O. M. A.

ORATIONES  
INTRODUCTO-  
RIÆ TRES,

*In illustri Gymnasio Saxonico Cobur-  
gi, cum in illud jussu & auspiciis Illustrissimi Principis  
& Dn. Dn. IOHAN. CASIMIRI, Ducis  
Sax. Landgr. Tur. March. Misn. in-  
troduceretur Director,*

ANDREAS LIBAVIUS M. D. P. C.  
Rotemburgo ad Tubarim evocatus:  
Habitaë A

REVERENDIS ET DOCTISSIMIS  
viris Dn. MELCHIORE EPISCOPO  
Superintend. Provinciali:

ET Dn. IOHANNE GERHARDI S. T. D.  
SUPERINTEND. HELDBURGICO:  
tandem etiam à novo Directore.

Die xx. Martii, Anno 1607.

*Coburgi, Typis Ducalibus, per Iustum Hauck impressa.*





SCHOLARCHÆ GYMNASII ET SCHOLÆ  
CASIMIRIANÆ DOCENTIBVS, DISCEN-  
TIBVSQVE, ATQVE ETIAM CÆTERIS LI-  
TERATIS COBURGI VIVENTIBVS.

S.

**L**Audandos, in principio octavi Po-  
liticorum Aristoteles censet, Lacedæmonios, quòd  
plurimam circa pueros, eamq; publicè diligentiam  
adhibuerint. Quæ enim ad communem finem u-  
tilitatemq; civitatis spectant, in eis oportet omnes communiter  
à puero informatos esse, communique cura ad virtutem appli-  
cari. Publicorum publicè oportet exercitationem fieri, inquit  
Philosophus, & ideo institutionis puerilis curam munusq; ad le-  
gislatorem refert, ut, qui, cum communitati consulere legum  
salutarium Sacramento sanctioneq;, propositum habeat, nul-  
lam partem publicarum constitutionum, quarum bono fruun-  
tur simul omnes, idq; ad Reipublicæ gubernationem & salutem  
pertinere intelligat, debeat intermittere, aut neglectim præ-  
terire; atq; adeò etiam de ludis ad virtutem parandam, exercen-  
damq;, & ad literas seu, GRAMMATICAM, MUSICAM,  
GYMNASTICAM, & Geographicen, quàm figuratoriam di-  
cunt, discendas, aperiendis sollicitè decernere. Laudaverit ille  
sanè ( neq; enim invidemus ) Lacedæmoniorum institutum; sed  
majorem gloriam emeritæ sunt Athenæ, quæ, quicquid sapien-

A 2

uz

tiæ humanæ, virtutumq; Religioni suæ accommodatum in uni-  
verso orbe reperiri potuit, ambitu, non dicemus civitatis, sed  
murorum incluserunt, Minervæq; tùm togatæ, tùm paludatæ;  
seu pacis militiæq; studiis locum concesserunt illustrissimum.  
Factum hinc est, ut non Græcia tantùm discendi causa eò con-  
fluxerit; verùm etiam Italia & quicquid ubiq; fuit, quod sapien-  
tiæ Magistros spe fructus præclari auscultandum in eo genere  
putavit. Migrarunt inde Romam literæ, & in alias quoq; re-  
giones distributæ sunt, quod communis boni gratia etiam bar-  
barorum animos percelleret, & ad se appetendum permoveret.  
De progenitoribus nostris, viris prudentibus & magnanimis  
quid dicendum arbitramini? Si laudanda Sparta; si Athenæ ex-  
tollendæ, quanto cumlatiore honore afficiendi sunt nostri,  
qui studiis Gentilitiæ Sapientiæ, si qua consistere cum cator-  
thomate sacre veritatis potuit, admissis, correctisq; veræ pieta-  
tis, atq; ad eò æternis seculis tacitæ sapientiæ, quam nullus  
principum hujus Mundi videre potuit, accessionem adjece-  
runt? Publicum bonum est virtute politica ad præclarè viven-  
dum à puero instructum esse; Sed magis publicum, & ut loqui-  
tur Salvator, UNUM NECESSARIUM, omnia sua ad DEUM,  
fontem bonorum primum revocare, & Religionis primordia  
sincerè, recteq; constituta habere, ut, qui in hujus Mundi socie-  
tate sub publico jure virtutem coluerunt etiam pietate DEIq;  
immortalis cultu consentiant, & æternæ vitæ consuetudine de-  
lectentur. Magnam ad id vim habent Scholæ publicæ, imò  
quantum ad Remp. bene humanis legibus constituendam, vel  
solam, & omnem. Quocirca & Majores nostri publici muneris  
esse sapienter judicârunt, GYMNASIORUM, SCHOLARUMq;  
piarum & liberalium curam suscipere, & publicis stipendiis con-  
ducere doctores, & alere, quorum ministerio juventus publi-  
cum literatæ piæq; virtutis bonum feliciter consequeretur.  
NON OPORTET NEGLIGERE posteros, quod benè inven-  
tum



tum, stabilitumq; conſervarunt primi, & ex quo ſalus Eccleſiæ  
 Reipublicæq; dependere intelligitur. Itaq; præclarum eſt, nec  
 cum Lacedæmoniis Atticisve comparandum propoſitum ILLU-  
 STRISSIMI PRINCIPI S NOSTRI ET D. D. IOHANNIS  
 CASIMIRI, DUCIS SAXONIÆ, LANDGRAVII THU-  
 RINGIÆ, MARCHIONIS MISNIÆ, PATRIS PATRIÆ  
 ET D. NOSTRI Clementiſſimi, quo laudabiliter ſapienterq;  
 inductus, tum ſynceræ pietatis Gymnaſium, tum liberalium ar-  
 tium Scholam extrui ſplendidè & dotari curavit, ne unquam  
 deeſſent, qui Religioni caſtè operarentur, & Remp. in optimo  
 ſtatu, Deo benigne aſpirante, conſervare contenderent. Scho-  
 la quidem quam ab artium humaniorum TRIVIO, TRIVIA-  
 LEM appellitant, pridem in pluribus Illuſtriſſimi Ducatus locis,  
 maximè verò in NOSTRO COBURGO, Senatu quoq; oppi-  
 dano non parùm de ea promovenda ſollicito, viguit; ſed nuper  
 excitatum, eiq; conjunctum Gymnaſium, uti plura majoraq; ad  
 pietatem virtutemq; & bonas literas diſcendas complectitur  
 præſidia; ita etiam abundantiore laudabilioremq; fructum  
 promittit, ut pro hoc in melius provehendo conſervandoq; pu-  
 blicè auxilia conſiliaq; oporteat comportare omnes, votisq; piis  
 inceſſanter ejus incrementum à DEO OPT. MAX. expetere, &  
 rogare. IN HOC IAM TOTUS EST ILLUSTRISSIMUS  
 PRINCEPS NOSTER.

Itaq; non ſine difficultate & ſumtibus ROTEMBURGO ad  
 TUBARIM accerſendum curavit virum Clariffimum, in hac are-  
 na diu feliciterq; exercitatum, DN. ANDREAM LIBAVI-  
 UM, PHILOSOPHUM, POETAM, ET MEDICINÆ DO-  
 CTOREM; INSPECTOREM GYMNASII ILLIUS, E-  
 XERCITIORUM PRÆSIDEM, ET MEDICUM CIVITA-  
 TIS, ut, quam ibi laudabiliter impendit operam, in Caſimiria-  
 no quoq; illuſtriſſimo adhiberet, eſſetq; GUBERNATOR &  
 DIRECTOR GYMNASII, PROFESSORQUE PRIMA-

**RIUS, ET SCHOLÆ TRIVIALIS INSPECTOR;** qui pi-  
etatem orthodoxam, cui conservandæ & illustrandæ maximam  
semper curam impendit **PRINCEPS,** doceret exerceretq; &  
cæteras disciplinas, sua autoritate consilioq; inter Collegarum  
opera distributas, gubernaret, & juvaret. Hunc solenniter cæ-  
teris in Gymnasio & schola docentibus discentibusq; de man-  
dato & jussu **ILLUSTRISSIMI PRINCIPIS NOSTRI & D.**  
**D. IOHANNIS CASIMIRI** commendare, & in officii Gy-  
mnastici occupationem introducere ad **XX. MARTII, HORA**  
**Matutina VII.** volumus.

Ideoq; autoritate **ILLUSTRISSIMI PRINCIPIS ET DN.**  
**NOSTRI, & SCHOLARCHATUS,** cujus dignitatem gerimus,  
docentibus discentibusq; in Gymnasio & Schola præcipimus,  
ut ad dictum diem horamq; piè affecti frequentesq; comparere  
in auditorio majore non cunctentur. Cæteros autem Doctores,  
Magistros, & quicumque literarum optimarum cognitione  
usuq; in aliquo numero esse quærunt, & commercio earundem  
illis accedere, etiam amicè invitamus, ut celebritati huic inter-  
esse, coronamq; Nobilium, & Doctorum Virorum sua præsen-  
tia explere, dignitateq; cumulatius exornare, & vota sua cum  
cæterorum precibus gratulationibusq; conjungere velint; quò  
omni ex parte salus **ILLUSTRISSIMI DUCATUS NOSTRI,**  
**Ecclesiæ profectus, & Reipublicæ ornamentum, adjumentumq;**  
**constet, & promoveatur. P.P.** In valvis Gymnasii Idibus Martiis  
**Anno reparatæ salutis. MDCVII.**

**MELCHIOR EPISCOPVS,**  
*Pastor Ecclesiæ Coburgensis & Superin-*  
*tendens provincialis, suo & Colle-*  
*garum nomine subscripsit.*



Declamatio.

DE SCHOLIS, DOCENTI-  
BUS DISCENTIBVSQVE, ET

BENEFICIIS DIVINIS, PRÆSTANTIAQVE

totius operis, ex Psal. 84. ad introductionem Gymna-

siarchæ: 20. Martii. 1607.



Vàm dilecta sunt tabernacula tua,  
Domine exercituum: Concupiscit, & deficit anima  
mea in atria Domini. Cor meum & caro mea exul-  
taverunt ad DEUM vivum. Etenim avicula invenit  
domum, & hirundo nidum sibi, ubi ponat, pullos suos, Altaria  
tua, Domine virtutum, rex meus, & Deus meus. Beati, qui ha-  
bitant in domo tua, in sæcula sæculorum laudabunt te: Sela.

*Sic canit vates regius Psal. 84. exultante Spiritu prædicans taberna-  
culorum DEI, in quibus divina peraguntur ministeria, dulcedinem &  
jucunditatem, quâ alliciuntur trahunturq; anime piorum, adeò, ut non  
possint non desiderare, vel in vestibulis sanctis saltem comparere, & in  
DEO vivente corpore & animo collatari atq; exultare. Causam huius  
oblectamenti ponit inventionem & constitutionem Ecclesie certæ & im-  
motæ, in quâ sonante incorruptâ verbi divini doctrinâ cultus est sincerus,  
minimeq; fallax & pollutus: id quod elegante admodum ex avibus simili-  
tudine illustratur. Patrum enim ætate Ecclesia per multas terras acta, tan-  
dem in Aegypto duriter tractata, hinc in deserto vagabunda, inde bellis  
agitata usq; ad Salononis tempora, tanquam avis peregrina, nusquam in-  
venit tutam stabilemq; sedem, ubi secure docere & sacra celebrare, pullosq;*

*Jues*

suos quasi excludere posset : donec templo condito certum locum ei adsi-  
gnavit DEUS, in quo, velut in nido, pareret. Quæ de hirundine di-  
cuntur, alii aliter intelligunt & interpretantur. Quidam sic accommo-  
dant, non incommode. Avis vaga est & obstrepera hirundo. Illà igitur  
representari volunt cogitationes erroneas hominum eorum, qui sollicitè  
admodum inquirunt veritatem. Sed non inveniunt, quia extra Ecclesi-  
am quarunt. Consulantur omnium Philosophorum historia, de quibus  
hic dicendi prolixè locus non est. Illi soli, soli, inquam, illi, quos DEUS ad  
sua ducit tabernacula & aras, inveniunt solidum constantemq; manendi  
nidum. In Ecclesiæ ergò gremio jucundum est commorari. Ad Eccle-  
siam enim adductæ mentes erroneæ, positâ instabilitate falsitatum, cogno-  
scunt veram de DEO divinoq; cultu doctrinam, & inde de inventâ ve-  
ritate sincerâ sibi gratulantur, in eâq; suaviter acquiescunt, laudantes  
DOMINUM in seculorum secula, à quo in statum tam fœlicem ac beatum  
receptæ sunt & collocatæ. Beati, inquit Psalter, qui habitant in domo  
tuâ : In secula seculorum laudabunt te : Sela. Quid jucundius ?  
quid desiderabilius ? quàm habitare in domo DOMINI, ut inter beatos  
numeremur. In quâ re verò beatitudo ista consistit ? Num satis est nume-  
rum explere, & cœlestem quandam dulcedinem experiri ? Non sanè. Im-  
mò beatorum est, non nosse tantum DEUM, & sentire fœlicitatem loci  
beati : verùm etiam sempiternis laudibus DEUM celebrare, atq; ita virtu-  
tem contemplativam perennibus circa laudes divinas occupatam tenere  
actionibus, id quod iterum est argumentum jucunditatis istius & dulcedi-  
nis, quâ afficiuntur Ecclesiæ veræ cives. In laudantium DEUM choro,  
tanquam stellæ in firmamento, elucent Doctores. Horum fortitudo est in  
DOMINO : Hi omnem vim doctrinæ suæ, omnemq; fiduciam habent  
collocatam in veritate DEI, & in fidei ipsius presidio tutelâq;. In Docto-  
rum talium animis semita sunt & via DOMINI, quas, prælucente ver-  
bo, monstrant populo, transeuntes per vallem fletus, sive per mun-  
dum ignorantia, tenebrarum, miseriarum & errorum, facemq; præfe-  
rentes obtenebratis hominum oculis, ut tandem incipiant videre jucun-  
dum Solis divini jubar, & à falsis ad verorum cognitionem pervenire.

Verbum

Verbum idem irriguus est sitientium animarum liquor. Est poculum DO-  
MINI salutare, & aqua viva vera sapientia; quam qui bibunt, non siti-  
unt in aeternum. Ioh. 4. Hic potus ne deficiat, Prophetæ & Apostoli per val-  
lem fletus transeuntes passim scaturigines ponunt, ut ex communi  
Catholica Ecclesia fonte deriventur rivuli in omnem terram, qui erum-  
pentes ibi fonticulos, castella, & lacus aqua viventis in vitam aeternam  
scaturientes constituunt. Fonticuli isti quid sunt aliud, quàm Schola pia, &  
Ecclesia particulares? Magnam illarum multitudinem in universo mun-  
do constituerunt Apostoli, & eorum successores. Verum non sine fletu, quia  
in valle fletus: Repugnat enim veritati exorienti falsitatum multitu-  
do, & potentia nimium efferatè: Sed non sine successu divino. Itaq; sca-  
turigines istæ in novos distributa rivulos latius semper sunt progressæ, &  
novos fonticulos præbuerunt, unde tandem ad nos quoq; divino beneficio,  
pervenit aqua verbi divini & celestis sapientia viva. Hic fructus est sa-  
cro sancti Ministerii, DEO multâ benedictione induente Apostolos  
& ministros suos, ut liquido appareat DEUM Sioni, hoc est, Ecclesia sua  
adesse, suamq; præsentiam manifesto successu, propagatione & conserva-  
tione doctrinae & cultus declarare. Eunt enim de potentiâ in poten-  
tiam Doctores, & virtute verbi victorias peragunt. Non deminui-  
tur aut deficit in eis fortitudo & veritas doctrinae, sed actionibus constan-  
tibus confirmatur crescitq;, etiam per conflictus cum hostibus, à quibus ope  
Spiritus Sancti de victis, crebros reportant triumphos. Tota autem hæc œ-  
conomia, & constitutio Ecclesia opus DOMINI est, præsentis in Ecclesia, &  
omnia oculis suis coràm inspicientis, ac dirigentis in regno CHRISTI sui,  
quod adeò præclarum, & desiderabile, & jucundum est, ut dies unica in  
illo sit præstabilior multitudine annorum in palatiis impiorum,  
sitq; excellentius quiddam agere janitorem in vestibulo domus DO-  
MINI, quàm illustrem esse in profanorum aulis superbissimis. Ut enim  
Sol mundo lumen infert, & res tenebris densissimis sepultas oculis mani-  
festat: ita verbum & veritas DOMINI illustrat oculos mentis & cor-  
dium nostrorum, ut in cordibus nostris videamus exorientem phospho-  
rum, & veram sapientiam consequamur. Nunquam talibus deerit gra-  
tia &

B

tia &

tia & gloria. Nunquam destituentur protectione DEI adversus mundi  
immundi machinamenta, & ignita Diaboli tela: Nunquam bonis verè  
bonis privabuntur verè boni, in innocentia ambulantes. Fons enim bo-  
norum nunquam deficiens DOMINUS, in quem sperant. Ac proinde  
ô beatum hominem, qui sperat in te, DOMINE DEUS exer-  
cituum. Recensui paucis sententiam Psalmi, ut appareat, quibus argu-  
menti jucunditatem & suavitatem conversationis in Ecclesiâ DEI pro-  
bet Psalter. Quæ verò de Ecclesiâ differuntur, quis de Scholis etiam suo  
modo enunciari posse inficiabitur? Quid enim aliud est Schola Christia-  
na, quàm initiatorium DEI templum, & parvulorum Ecclesia? vel, ut  
communiter loqui solemus, seminarium plantariumq; Ecclesie & Chri-  
stianarum Rerum publicarum? Hic progymnasmata & gymnasmata ha-  
bentur eorum, quæ postea in publico sunt docenda & exercenda. Hic sca-  
turiunt fontes, ex quibus aqua viva præbetur postea populo ad Ecclesiam  
confluenti. Pauca igitur quedam de Scholis audire, ne quæso vos pigeat.  
Qui carnalibus oculis intuentur Scholas, quia eis occurrunt labores plus  
quam Sisyphii, pulveres ac fatores molestiss. peneq; intolerabiles, cum  
adolescentiæ contumaciâ, ignaviâ, lasciviâ, improbitate, & plurimorum  
hominum pro laboribus fidelissimis ingratitude summâ conjunctis; illi  
nequeunt Scholas pueriles appellare dulces, suaves, jucundas, desiderabi-  
les; sed ut primum cogitant de illis, horror subit & trepidatio, pallor exori-  
tur & fuga. Pistrinum his Schola est, & angarium, & compedum mole-  
molestus carcer. Sed Spiritui Sancto, & his, qui spiritualibus oculis viden-  
tes spiritualia spiritualiter interpretantur, Scholasterium est, juxta Psal-  
mum in exordio productum, quedam domus DEI amabilis, multâ gratiâ  
& voluptate perfusa. In Scholis Christianis non minus ac in Ecclesiâ opus  
DOMINI peragitur. In his jaciuntur fundamenta pietatis, & libera-  
lium disciplinarum. Hic tanquam in vineâ, inseruntur propagines: Hic,  
velut in horto, inseruntur surculi, quorum robore, per ministerii modum,  
aliquando sustentetur Ecclesia & Respublica, quorumq; fructu fruantur po-  
puli, & ad seminarii virtutum conservationem utantur. In benè consti-  
tutis Scholis omnia fiunt κατ' εὐλαζίαν καὶ εὐχηρόνως. Cur itaq; huc non  
accommo-

accommodemus verba *Psalms*? Quàm dilecta sunt tabernacula  
Scholarum tuarum, *DOMINE* exercituum, exercituum quoq; Scho-  
lasticorum. Nam & hic *DEO* militatur. Tantum est in illis oblectamen-  
ti, tantum suavitatis, ut desideret anima mea vel in vestibulis earum sal-  
tem commorari. Leticia perfusum est cum animo corpus quoq; & in *DEO*  
vivente exultat. Quid de piorum Scholis dici dulcius potest? Quid dele-  
ctabilius? Habeant suos labores, habeant suas molestias & miseras Scho-  
le: Absint à splendore mundano, & aliis vitæ oblectamentis: Rideantur  
& contemnantur ab iis, qui nihil mirantur & amant, nisi quod foris ama-  
bilitate fallaci perstringit ipsorum oculos, mentesq; fascinat: At quibus  
interna pulcritudinis Scholarum species innotuit, & thesaurus inter sor-  
des latitans est manifestatus, hi gaudio delibutos habent animos, hi stu-  
dia Scholarum amant, illisq; adeo delectantur, ut optent informationi pu-  
erili subinde interesse, nec abstrahi possint. Sunt Scholasteria sapientum  
domus quaedam, & receptacula fida juventutis in errores proclivis. Hic  
desinunt vagari volucres adolescentum cogitationes, & ad certum sapien-  
tiæ veræ nidum adstringuntur, ut non obsequantur corporeis voluptati-  
bus, sed in rerum divinarum humanarumq; verâ contemplatione omne  
oblectamentum quarant, nec specie veri sophisticâ, aut falsitatum turbâ  
decipiantur, omnig; doctrinarum vento agitentur: Sed ut oraculis divi-  
nis imbuta, falsum à vero secernant, & in hoc acquiescant, tanquam in  
nido suo hirundo. Nec est sterilis cathedra domus ista sapientiæ, vel  
ocium infrugiferum, aut illiberalis quies & inertia. Cùm puer indolis  
ingenuæ ad hanc domum perductus est, magistro sapientiæ animo ipsius  
& menti incubante, concipit igniculum quendam, & vim virtutum o-  
ptimarum scientiarumq; utilium seminariam, quâ subinde fota & accessio-  
nibus auclâ tandem exoritur fetura, tanquam pullus, hirundine ovis in  
nido suo insidente. Generat autem secundum naturam simile sibi unum-  
quodq;. Quapropter, dum præceptor à puero erudiendo non cessat, benedi-  
cente *DEO* se timentibus, fit sapiens qualis ipse. In Scholis sapientum  
sunt pulpita & cathedra *DOMINI*. Ex his oracula ore docentium,  
fundit ipse *DEUS*. Hic incensa sunt *DOMINI*, & tanquam ad aras,

*sacrificia laudum & orationum, quibus Ecclesia & Resp. à DEO impe-  
trat, quodcumq; ad suam salutem spectat. Beati ergò qui habitant in  
ejusmodi domiciliis DEI, quandoquidem crebris DEI laudibus con-  
tinuò personant, ut quasi indivulsa DEI presentis, audientis, videntis,  
& operantis societate fruantur. In horum animis vim suam exercet bea-  
tus ille & benignus omnium bonorum largitor. Ille sapientiam doctori-  
bus suppeditat, & regit cogitationes, linguam, & actus eorum, ut omnia  
fiant ad mandatum, & arbitrium Spiritus Sancti. Hic vias sternit in pe-  
toribus docentium, & discantium, ut quorsum sit tendendum nove-  
rint. In Scholis puerilibus semita ista, & via vocantur trivium: non, quòd  
incerto trium viarum concursu iter facturum ambiguum reddant, &  
in avia deducant, sed, quòd trium artium, divino munere inventarum,  
conspiratione juniores discant benè loqui, eleganter dicere, & sapienter dis-  
serere. Hinc Scholarum trivialium q. ἰσὶς ἄνωγ, nomen. Sed in his ta-  
men non est summa rerum. Instrumenta enim potius noscendi sunt ista  
via, & veluti preparationes & propaedeutica, seu progymnasmata ani-  
morum, quàm prima sapientiae fundamenta. Ideò & generales artes vo-  
cantur. Speciales autem via seu semita veritatis & sapientiae solidae, in-  
terna, & singularis, sunt divinae humanae q; scientiae, verbo DEI & sa-  
pientum libris, seu doctrinis, comprehensa. Semita igitur tam generales,  
quàm speciales, cum sint lucida, & igniculis sapientiae collustres, irradiant  
etiam in animis puerorum, in quos species ex animo, & intellectu doctorum  
transit, ut, sicut in praeceptore DEUS viam posuerat, ita ponatur in a-  
nimo discantis, & hinc porrò in multos propagetur. Elucescit ergò hinc in-  
gens Scholarum bonum. Nam semita recti & veri hic nascuntur, fiunt q;  
doctores Ecclesiae & Reip. salutare, qui per vallem fletus transeuntes fon-  
tes ponunt virtutum & doctrinarum, efficiunt q;, ut sapientiae proventu  
abundet civitas. Verùm gestamus thesaurum in vasis fictilibus, eumq; di-  
scentes etiam fragilibus vasis excipiunt, utpote in mundo versantes va-  
riis imbecillitatibus obnoxio. Oculi mentis nostrae ad veritatis contem-  
plationem se habent, ut oculi vesperilionum ad sincerum diei lumen. Ob-  
stant nobis turba oblatantium bestiarum in parte concupiscente. Rugitu  
suo*



*suorum rationem sapere perterre facit leo ille animosus apud Platonem. Instrumenta cogitationum & sensuum per se sunt infirma, variisque casibus & etate hebescent. In puerorum animis obstaculo est ferina natura & durities insita. Neque enim parvi laboris est efferatas sylvestresque naturas compescere, & ex duris nodis effingere mollia simulacra. Accedit contumacia verbis & flagris compescenda. Naturam omnes sumus proclives ad licentiam & voluptates. Ab his ut abstineantur animi, res magni est laboris. Virtutem posuere dii sudore parandam, ad quam in eminente colle positam via admodum est aspera & anfractuosa, precipitiisque & sentibus plena. Orandum itaque & laborandum, quamvis in ipsa etiam oratione sit labor. Taceo incommoda cetera, quae cumulatum praecipitantes & discipulos premunt impediuntque. Non parva fletus causa est contemptus mundanus, quo in Scholis docens tanquam pro asino & infami habetur, nec raro vix vilissimi marcipii aut subulci premium reportat. Sed solatio est praecipitantes piis ac fidelibus exemplum CHRISTI & Apostolorum, qui per vallem fletus ambulantes etiam inter carduos & spinas, montiumque precipitia, & victu & amictu contenti, fontes posuerunt, ex quibus tanto uberius aqua exiliit viva, quanto excelsioribus jugis & horridioribus vepribus, ut docent persecutionum tempora, fuerunt subjecti. Aliquando tamen etiam de excelsis Libani desluunt in campestria rivuli, & ut loquitur Salomon, putei aquarum viventium, DEO exuscitante principum animos ad propagandam sapientiam, & nutriendos doctores caelestis doctrinae, per revelationem Filii DEI à sinu patris delatae & cognitae. Inde nutricii Ecclesiae & Scholarum reges, & reginae nutrices. Docent aliquando aliqui etiam ex pinguibus & excelsis: Omnes cum benedictione DEI. Doctores enim amiciuntur multam benedictione, quam etiam transferunt sua ope & opera in alios DEO placentes. Hinc fit, ut infirmi licet sint: labor tamen eorum non sit inanis in DOMINO. Virtus enim DEI in infirmitate perficitur: Qui & adstat in medio Synagoga & efficaci sapientiae Spiritu spiritum insipientiae domat in discipulis, & captivum ducit ut obaediant veritati. Itaque & victoriae obtinentur multae, Vide Platonem in*

*est, 7. de leg.*



est, videantur subinde potentiores reddi Praeceptores in docendo, cum  
novo semper virtutis, & roboris incremento. Cum primum traditur di-  
sciplina puer; prima victoria est de gestibus, manibus & lingua bene com-  
ponendis: Deinde expugnatur inertia ab utero contracta; tarditas inge-  
nii & stupor decutitur; ruditas principii pietatis & artium subinde in-  
geminandarum deletur; improbitas & nequitia eradicatur; & omnino  
tanta est victoriarum copia, ut continuo q. jugo & cathenatim cohae-  
reant, donec morte ingruente omne impedimentum praecidatur, fiatq;  
transitio ex valle fletus in campos leticiae patentes, & ex victoria in glo-  
riam sempiternam, ubi qui multos ad justitiam erudierunt, fulsuri sunt ut  
splendor firmamenti. Ingrediamur ergo ludam doctrinarum, quantum vis  
sordidum. Nam & ibi DEUS habitat, seq; fructu laborum Scholasticorum  
manifestat. Adducamus pueros CHRISTO. Talium enim est regnum caelo-  
rum, & hi sunt, quibus olim columnis in ministerio temporali & externo  
innixura est salus populi. Quam igitur dilecta, quam jucunda & ama-  
bilia tabernacula DOMINI? Beatus, qui habitat in eis, semper lau-  
dans DOMINUM, semper ambulans in innocentia, semper spe-  
rans in Domino. Is enim vicissim talium Sol & clypens semper e-  
rit, gratiam & gloriam illis dabit, nec privabit eos bonis in aeternum  
Sed ne patientia vestra abutar, ad ea quae supersunt, & maxime pertinent  
ad praesentis temporis rerumq; statum, me convertito. De nido Ecclesiastico  
domoq; Domini audivistis disserentem regium Prophetam. In hac quoq;  
civitate inclita nidum talem costructum esse, quis est qui nesciat, aut dif-  
fiteatur? Ne expectetis a me uberius ejus encomium. Est enim id temporis  
& loci alterius. Nidi hujus Ecclesiastici quasi πρόδομος est Schola juven-  
tutis liberaliter informanda, quam cum sollicitè exstruxerit, excolueritq;  
laudabiliter, cum amplissimo hujus oppidi Senatu, Illustriss. noster Prin-  
ceps & Dominus, D. Iohannes Casimirus, Dux Sax. L. Th. & M. Misn.  
Dominus noster Clementissimus, nuper etiam insigni accessione adauxit,  
excitato adjunctoq; Gymnasio splendide, sumtuoseq; exaedificato: cujus cum  
formam etiam interiorem & ornamentum, fructumq; quareret; ut fit in  
his, quae à parvo incrementum capiunt; invenit quidem initia non conte-  
mnenda

mnenda; verum ut exornatio cresceret, stabilimentumq; subinde in solidi-  
sis, firmitusque proficeret, DEO sic disponente, & mutationem quandam,  
quæ vobis non est ignota, invehente, non quievit Dux Opt. providusque  
Pater patriæ, desiderio ampliandæ firmandæque Domus Dominica, ani-  
mitus affectus, & ad provehendum in majus, pietatis hoc & liberalium  
disciplinarum, morumque optimorum Gymnasium, ab ipso institutore, fun-  
datoreque Casimirianū, & Scholam Provinciale dittonum suæ Celsitu-  
dinis, appellatum, à Tubarina ripa, in ultimis Franciæ nostræ oris, non sine  
difficultate sumtibusque adduxit Gymnasiarcham D. D. ANDREAM  
LIBAVIUM, virum undiquaque doctissimum & celeberrimum, nec non  
in palaestra simili, multis antehac annis, multaque cum laude versatum:  
Quem vult Gymnasii hujus non tantum inspectorem superiorem esse, ve-  
rum etiam Directorem & Professore primarium; cuius operâ & studio  
non tantum celebritate cresceret Acroaterium hoc, sed etiam diligenter in-  
formaretur juventus & ad altare CHRISTI Ecclesiamque adduceretur.  
Hunc jam vobis presentem videtis, utpote mandato & voluntate Illu-  
strissimi Principis nostri solenniter introductum, de quo non dubitandum  
est, quin quicquid Sparta suæ fuerit, id pro virili sit exornaturus. Faxit  
DEVS OPT. MAX. ut consilium hoc & institutum feliciter cedat ad  
gloriam nominis divini, & tandem ad Illustriss. Celsitudinis ipsius nun-  
quam intermorituram memoriam. Ut autem Spiritus sancti quoq; ad hoc  
tantum opus imploremus auxilium, non pigeat vos mecum ardenti pectore  
in hæc verba Ecclesiæ solennia perorare:

Veni sancte Spiritus,  
Et emitte cælitus  
Lucis tuæ radium.  
Veni pater pauperum,  
Veni dator munerum,  
Veni lumen cordium.

Consolator

*Consolator optime,  
Dulcis hospes anima,  
Dulce refrigerium.*

*In labore requies,  
In aestu temperies,  
In fletu solatium.*

*O Lux beatissima,  
Reple cordis intima  
Tuorum fidelium.*

*Sine tuo numine  
Nihil est in homine,  
Nihil est innoxium.*

*Lava, quod est sordidum,  
Riga, quod est aridum,  
Sana, quod est saucium.*

*Electe, quod est rigidum,  
Fove, quod est frigidum,  
Rege, quod est devium.*

*Da tuis fidelibus,  
In te confidentibus,  
Sacrum septenarium.*

*Da virtutis meritum,  
Da salutis exitum,  
Da perenne gaudium. Amen.*

*Oratio*



ORATIO REVER. D. IOHAN-  
NIS GERHARDI, SUPERINTEND.  
HELDBURGICI ET S. TH. D.

**S**I remotis pectorum velaminibus, Proceres Ma-  
gnifici, Viri Reverendi, Nobilissimi, Clarissimi, Consultissimi, Excel-  
lentissimi; vosq; Adolescentes ornatissimi, si inquam, remotis pectorum  
velaminibus corda cujusq; vestrum in aperto paterent omnibus, non du-  
bitarem, quin lucidissima quaedam letitia divinaq; laudis flammula in  
illis conspiceretur. Cur in hanc adducar sententiam, cur animo penitus fi-  
xum hoc sit meo, exponam quam potero brevissimè. Quoties pulcerri-  
mum illud Mundi theatrum animo atq; sensibus percurrimus, eo scilicet  
modo, ut caelestis machinae affabrè extructa rotunditatem, facularum in  
ea accensarum perpetuam luciditatem, volatilium, piscium, animalium ter-  
restrium, herbarum, arborum ac mineralium admirandam varietatem  
contemplemur, non possumus non ad divinae bonitatis agnitionem, ac le-  
tissimam gratiarum actionem excitari: atq; inde est quod creaturae dicun-  
tur divinae agnitionis scala à Gersone, quod mundus nominatur pulcerri-  
mum sacerrimumq; DEI templum ab Eugubino, quod Natura dicitur  
viva quaedam Epistola DEI manu ad genus humanum perscripta ab  
Augustino. Quod si ex creaturarum atq; mundi inspectione ad divinae  
elementiae agnitionem, gratamq; deprædicationem assurgimus, cur dubi-  
tem eandem in animis vestris ortam sententiam per ea, quae modo de  
hoc Illustri Gymnasio Casimiriano oculis atq; auribus accepistis? Quid  
enim? an non amplissimam laudum divinarum materiam in hac DEI  
benignitate nobis propositam existimabimus, quam singulari ejusdem  
beneficio oculis intuemur latissimis, corde percipimus gratissimo, atq; ut  
diutissimè ea frui ac gaudere detur, votis optamus ardentissimis? Nimi-

rum quod DEUS bonitate Optimus, potentia Maximus, talem nobis largitus fuerit Principem, cujus Illustrissima Celsitudo de educatione juventutis, de Ecclesia, ac Reipublica salute, de longa posteritatis serie tam pie ac munificè sollicita fuit, ut nullis parcere sumtibus, nullum beneficentia terminum ponere, nullum erogandi finem facere voluerit, antequam magnificum hoc & sumtuosissimum Pietatis, Virtutis & Sapientiaë emporium extrueretur, neq; solum extrueretur, sed etiam viri eligerentur clarissimi, qui in eo divina humanaq; Sapientiaë merces preciosissimas exponerent, thesauros depromerent: atq; in primis totius hujus mercaturæ præses constitueretur Vir autoritate præstans & eruditionis laude celeberrimus, qui cæterorum ἐγχοδιώτης, in rebus planis monitor, in dubiis consultor, in necessariis adiutor, in omnibus rector, director ac gubernator esse posset. Inventus verò & constitutus, DEI gratiâ, Illustrissimi prudentiâ, Consiliariorum vigilantia, is est, cujus fama non intra paucos delitescit parietes, nec iisdem, quibus Germania terminatur finibus, sed transvolavit Alpes, transfretavit Sequanam, ac celeberrima quæq; Europæ loca longè lateq; pervagata est, unde etiam non vulgare, sed eximium Illustris hujus Gymnasi sub tali præside incrementum spe minimè dubia omnes præcipimus ac prætibamus. Hæc si oculis, si auribus, si animis nostris obversantur, dubium nullum, quin sacrificium laudis ac fructum labiorum confitentium, Nomini ac Numini divino immolandi materiam abunde nobis suppetere existimemus. Refert Cedrenus quendam ex religiosissimis imperante Phoca, coram DEO conquestum esse, cur tam impium Christianis imposuisset Imperatorem? ac audivisse tum eum vocem, cum neminem quidem videret, sibi dicentem, deteriores alium inveniri potui se nullum, at hanc vindicis DEI iram meruisse Constantinopolitanorum peccata. Quod si divina iræ indicium est certissimum, si imperii clarum obtineant illi, quibus magis cordi est regio quam religio, quibus magis curæ est voluptatum instrumenta querere, quam publicæ salutis inservire, utiq; ex hac Illustrissimi ac Celsissimi nostri Principis pia munificentia & munificentissima pietate divina erga nos clementia documentum capere possumus evidentissimum. Ceterum quia gratia in oris  
& labiorum

& labiorum extremitate concepta Deo non placent, nisi ex affectu cordis profecta in operis executionem simul traducantur ( recte enim dixit Chrysostomus, honorem & gloriam non verbis nudis DEO reddi, cum ipse non verbis nudis nos honoraverit, sed rebus ac operibus ) ideo nullus dubito, quin illi, quos DEI providentia, ac Illustrissimi prudentia in illustri hoc Gymnasio docentes, vel quos DEI ac parentum voluntas discentes esse iussit, officii sui utriusque memores sint futuri. Optarem, Magnifici proceres, viri Reverendi & Clarissimi, patere vobis ea, quae intimis cordium recessibus conceperunt illi, quos ad docendi munus evectos ex hac ipsa cathedra studiosa juvenus audit, clare conspiceretis, quod pro peritissimo atque exoptatissimo Gymnasiarcha divinitus nobis concesso supplices DEO agant gratias, quod et tanquam capiti omnem observantiam, concordiam & obsequens pacis studium polliceantur, quod fixum firmum in animo constitutum habeant rei magnitudine perpensa, ac injuncti officii tum gravitate, tum necessitate aestimata unam subire humeris onus ac viribus eniti summis, ut sit bunda hanc pubem omnigeno salubris doctrinae, & ingenuarum artium liquore imbuant, pietate, morum gravitate, ac totius vitae integritate ei prae luceant, eandem ad probitatem fingant, & omni humanitatis cultu perpoliant. Obversatur jugiter ipsorum animis gravissima ἀρχιδιδασκαλίας nostri Christi admonitio, ne quis dotes à DEO sibi concreditas patiatur esse steriles, sed eas pro virili excolat, ad aliorum usum convertat, atque in lucrum Domini elocet. Haeret cordibus ipsorum altè infixam illam Prophetæ sententiam: Maledictus, qui opus Domini fecerit negligenter. Non ita ab omni humanitate & Naturæ conditione remoti sunt, quin eorum seria afficiantur cura, quos Deus non servorum, nec amicorum, sed filiorum loco apud ipsos deposuit. Discipulos Prophetarum in divinis tabulis filios eorum appellari norunt; Abesse igitur à se jubent quam longissimè, ut eorum salutem suscipere deique haberi velint, quos filiorum loco fovendos sibi concreditos habent. Luscinia pullos suos cantare praedocent, ac si capiantur adhuc rudes, & hominum manibus nutriantur, perius canunt: ne ergo humanitatē exuisse, & ea negligere videantur, quae à brutis animalibus studiosissimè observari animadvertunt, eò majori studio ac conatu

sibi allaborandum norunt, ut studiosos adolescentes, quibus parentum loco praefecti sunt, de omnibus quae ad eorum salutem pertinent, praedocent, ne forte mala consuetudine capti, tota vita pejùs & ea canere discant, quae & in sui perniciem, & in DEI ignominiam cadant. Haec sunt, Amplissimi proceres, quae tacitis cogitationibus secum revolvunt, qui in hac docendi pulpita collocati, hac ipsorum nomine vobis exponere ac polliceri iubent, haec ea sunt, quibus nihil prius, aut antiquius in posterum sibi esse patientur. Ad vos, qui discentium subsellia occupatis, Nobiles ac studiosi adolescentes, mea jam se vertit oratio. Et quamvis ex omnium vultu, atq; oculis, qui mentis imago quaedam sunt certissima, egregiam vestram indolem, ac singularem in discendo alacritatem non obscure colligam, tamen ex sinceri erga vos amoris affectu & commodorum vestrorum promovendorum studio non dubitabo in medio cursu vosmet reddere excitatiores. Credite Fabio, non minorem reverentiam, honorem ac obædientiam Praeceptoribus, quam parentibus deberi, cum non quidem corporis, sed quae his longè dignior, mentis sint parentes ac formatores. Nec frustra à Iuvenale dictum existimate: Dii praepetores sancti voluere parentis esse loco. Quid Deo, quid parentibus, quid patriæ debeatis, noctes diesq; cogitate. nec temporis exigui labor, paucorum annorum molestia, radicum in studiis amaritudo animos ita frangat vestros, quò minus uberrimos atq; dulcissimos studiorum fructus, qui laborem atq; industriam vestram certissimi manent, respicere velitis. Hoc enim scitote, si debitam praepetoribus exhibueritis reverentiam, si salutaribus eorum monitis obtemperaveritis, si diligentiam vobis dignam in studiis adhibueritis, si labori potius & aliis honestis exercitiis dies & horas vestras insumere, quàm ad voluptates, ad otium, ad alia vilia, ac generosis vestris animis indigna, sensus atq; appetitum dejicere volueritis, deniq; quod primùm esse debebat, si precibus seriis divinam benedictionem efflagitaveritis, ea vos manere præmia, quae nec oratione mea valent enumerari, nec cogitatione vestra comprehendi. Ea enim laboriosa in studiis industria est Natura, ut in virtutis arcem, prudentia possessionem ac rerum admirabilium scientiam homines deducere possit, adeò ut, sive quis differendi ac sermone accurato animos quò velit

flectendi



flectendi rationem, sive metiendi, ac ratiocinandi subtilitatem, sive earum rerum, quæ in natura penetrabilibus latitant, investigationem, sive Rerum-publicarum gubernandarum notitiam, sive accuratiorem rerum divinorum cognitionem cupide expetat, ejus fames non secus ac Achillis desiderium, hujus nectaris atq; Ambrosiæ medicamine tollatur ac expellatur: Latere patior lubens, quod studiosus labor, ac laboriosa cum precibus conjuncta sedulitas, gloriæ ac bonæ famæ parens, invitos sæpè ac renuentes ad divitias, ad dignitatis, & honoris summa vestigia evehat atq; extollat. Sed illud postremo loco silentio involvi sine incogitantia crimine non posse existimo, illud inquam quod tam docentium quàm discipulorum animis hæerere debet infixum, ac fortissimè impressum. Quodnam verò illud? Prospectat nos ex vicina arce Illustrissimus ac Celsissimus Princeps ac DOMINUS, DN. IOHAN-CASIMIRUS DUX SAXONIÆ & C. Dominus ac Evergeta noster clementissimus, qui aureum illud Christianissimi Imperatoris Iustiniani apothegma, se non minorem Ecclesiæ quàm vitæ suæ curam habere, jam pridem sibi fecit proprium, quiq; in id studiosissimè incumbit, ut non manus solum pictas, & ære incisas habeat, sed & actis laudatissimis exprimat imagines nunquam satis laudatorum majorum, qui periculis omnibus excelso animo despectis fortunarum jacturam facere, dignitate despoliari, ipsum etiam vitæ periculum negligere maluerunt, quàm à semel agniti ac divinitus revelati Evangelii defensione recedere. Horum vestigiis perpetuo præconio dignissimis, ut Illustrissima ipsius Celsitudo constanter insisteret, quos non erogavit sumtus? quos labores non exantlavit? quas curas & molestias non devoravit? Parum erat ipsi in multiplices studiosorum cætus exercuisse omne illud liberalitatis genus quod à tanta potestate, ac humanitate proficisci poterat, nisi adeò ad impensas animum induxisset suum, ut præclarum hoc summe religionis ac munificentiae nullo unquam tempore inter moriturum monumentum posteris relinqueret, atq; hac ratione procuraret, ut plurimis tam hujus quàm aliarum nationum incolis ad divinam, ac humanam sapientiam via compendiaria aperiretur. O perpetuam laude dignissimam beneficentiam. O paternam in subditos affectionem. O flagrantissimum

pietatis zelum ac studium. Quem queso tanta pietas, tanta munificen-  
tia, tanta optimi Principis ac Patriæ patris clementia ad reverentiam nos  
invitet, ad obædientiam non alliciat, ad studium, laborem ac diligentiam  
non trahat, cogat, impellat? ipsi illi, quos conspiciatis, parietes, ipsa illa,  
quam videtis, cathedra; ipsa illa, quæ occupatis subsellia de hoc Princi-  
pis animo clare testari, atq; verba facere videntur. Bias, qui sapientes in-  
ter septem unus est habitus, filio suo præcipiebat, ut in adolescentia sene-  
ctuti viaticum compararet. Si vultis accipere, Adolescentes lectissimi, hic  
Princeps noster sapientissimus, & Patriæ pater fidelissimus talem vobis pro-  
poni curat alimoniam, cujus virtute non tantum in provectam usq; æta-  
tem, sed etiam in omnem æternitatem animum vestrum pascere possitis &  
confirmare. Hesiodus, vir & Poëta optimus, καλίας in æstate construere  
admonet, quibus ab hyemis frigore & injuria tuti esse possimus: hæc sunt  
grata illa, & optata tempora quibus, si vultis, æternorum tabernaculorum  
ligna, lapides & materiam præclaram potestis comportare. Si recte rem-  
estimare velimus, eam Illustrissimi nostri Principis omnes singuli experi-  
mur pietatem, prudentiam, liberalitatem, studium ac zelum religionis,  
atq; publicæ utilitatis curam, ut nemo nostrum esse debeat, qui si fieri  
posset, ad hujus clementissimi patriæ patris dies prolongandos de sua vita  
non libens meritoq; portionem aliquam conferre velit. Quomodo ergo  
reverentiam, subjectionem, obædientiam, studium, ac diligentiam, quam  
in officio nostro adhiberi à nobis postulat, detrectabimus ei, qui tanta præ-  
est pietate, prudentia, ac dexteritate, ut non immerito cum Evagora subdi-  
tis dubitare possimus, an felicior ipse Princeps qui imperat, an ipsi nos for-  
tunatiores judicandi, qui tali Principi obtemperamus? Et hanc ipsam, si  
utring; quod nostrarum partium fuerit, ipsius clementia nunquam est de-  
positura affectionem, sed talem sese in posterum etiam exhibitura, ut in-  
telligamus subditorum reverentia, & obædientia non minus Principes ad  
præmia, & benefacta provocari, quàm subditis Principum munificentia a-  
criores ad virtutem stimulos addi. Sed revertamur ad fontem, ex quo  
varii illi variorum bonorum rivuli ad nos permanarunt. Tibi ergo, ô æ-  
terne DEUS Pater, Fili, & Spritus Sancte, gratias agimus toto pectore,  
quod

quod talem nobis voluisti praeesse Principem, cuius consilia nihil aliud designant, actio nihil aliud spirat, oratio nihil aliud sonat, scriptio nihil aliud notat, vita nihil aliud exprimit, sumtus & impense nihil aliud quarunt, quam vera religionis conservationem, sancta iustitia administrationem, & publica salutis procurationem; qui praeclarum hoc pietatis, virtutis, ac sapientiae fanum non solum maximis sumtibus erectum voluit, sed etiam magna, ac seria cura ad docendi munus in eo gerendum tales constituit viros, quorum auxilio doctrina caelestis puritas, disciplinarum cognitio, & vitae integritas ad posteritatem quasi manuducantur atq; propagentur: respice nos, o misericordissime Deus, oculis tuae misericordiae atq; exoptatissimum hunc nostrum Principem, cum Illustrissima ipsius Celsitudinis conjugē diu salvum & incolumem conserva: rege etiam ac tuere Illustrissima ipsius Celsitudinis fratrem Illustrissimum, Dn. IOHANNEM ERNESTUM SAXONIAE DUCEM & C. Dominum nostrum clementissimū, cum Illustrissima ipsius Celsitudinis conjugē: concede illis animi ac corporis incolumitatem, vitae longae vitam, imperii prosperitatem: ac cum imperii sui curriculum consummaverint, jube eos, qui in hoc seculo tam bene imperarunt, cum Christo sedere in throno Christi, & de gloria hujus seculi in aeternam gloriam transferri. Vtriusq; partis consiliarios, prudentiae ac fortitudinis Spiritu rege, ut omnia sua cogitata, actiones omnes, ad divini nominis gloriam, ad Ecclesiae salutem, ad publicam tranquillitatem dirigant. Adsis etiam tuam gratiam Reverendo hujus urbis Ministerio: benedic sanctis ipsorum laboribus, ut sint in veritate constantes, in laboribus & precibus vigilantes, in adversis imperterriti, ac Sanctum verbi sementa spargant, ut copiosa ex eo messis enascatur, inq; aeternae vitae horrea aliquando transferatur. Seorsim vero illustre hoc Gymnasium precibus tibi commendamus ardentissimis ac seriis oramus gemitibus pro ipsius salute, atq; incremento uberrimo Dominum Gymnasiarcham, ac reliquos, qui docendi partes in eo administrant, vel administraturi sunt, Spiritu sapientiae, & concordiae rege, ut unanimi studio, conjuncta opera, communi industria, provinciam hanc recte ac laudabiliter administrent, ut totum hoc negotium ad DEI Opt. Max. gloriam, emolumentum Ecclesiae ac Reipublicae,

publica, memoriam beneficiorum Illustrissimi nostri augustam, & constantem, tandemq̃ salutem discentium, & docentium optimam conscientiam pertingat. Guberna insuper, clementissime DEUS senatum oppidanum, ut quæ sui sint officii seriò cogitet, ac benè cogitata feliciter exequatur. Deniq̃ discentibus, & universo hujus Ecclesiæ cætui largire propitius, ut pietatem DEO, obædientiam Magistratui, reverentiam præceptoribus, diligentiam in vocatione, dilectionem, & humanitatem sibi mutuò præstent, ut sic in terra nostra habitet gloria, veritas & misericordia obvi-ent sibi, justitia & pax se osculentur: in illa autem cælesti patria conjunctis vocibus jubilemus, teq̃ æternum DEUM unum in essentia, trinum in personis, celebremus in omnes æternitates nullo seculorum fine terminandas.



Decla-



DECLAMATIO TERTIA AD  
INTRODVCTIONEM GYMNASIICAM

DE DISCENDI MODIS, RECITATA ▲

Directore ipso.

**N**ON esse inauditum, ignotumq; vobis,  
Viri Reverendi, nobiles, magnifici, consultiq;, & doctrinā, re-  
rumq; usu multiplici excellentes, vetus illud inter academiam  
& peripatum de disciplina dissidium, nemo non arbitratur, cui de excel-  
lente vestra eruditione, experientiaq; eximia perspectum est & explo-  
raturum. Discendum quidem esse in hac rerum angustia, & natura defe-  
ctu, fortasse & mediocrium dubitat nemo: Sed quid sit id, quod DISCERE  
apellamus, controversum est etiam inter sapientes. Naturam ducem,  
quod optima ea sit & cognoscendi, & vivendi, agendiq; magistra, sequen-  
dam judicaverunt acutissimi apud Græcos, Latinosq; Philosophorum.  
Hanc scire, quid conveniat cuiq;: hanc monitricem esse solam rectam, ut-  
pote quæ nihil admittat, nisi conveniens sibi; & insita habeat, pro sui  
salute, optimoq; & felici statu fugiendorum & proficiendorum princi-  
pia, notitiasq;, ad quas suā sponte feratur, ut & in bestiarum genere cer-  
nimus, in qua omne alienum, fucatum & impostorium; domesticum ve-  
rò & congenitum, genuinum & per se laudabile. Huic infusum esse, con-  
creditumq; divinæ sapientiæ radium autumant, quo non tantum impel-  
lamur ad conformia legi naturæ peragenda, verum etiam ab adversis co-  
hibeamur, absterreamurq;. Intus nos ipsa (inquit Horatius) informat  
natura ad omnem fortunarum habitum: fingit intus ipsa & postea lin-  
gua interprete, gestibusq; motus animi effert. Hac ἀλοδιδάκτος, imò &  
δεδιδάκτος cum sit (inquiunt) externo non indiget magistra; omniaq; in  
se habet ad bene beateq; vivendum, præsidia. Ut naturales motus cup di-  
satesque

D

satesque

ratesq; & affectus sponte fluunt ab interno primordio: ita & rationis, vo-  
 luntatisq; appetitus, & facultas, qualis ea in statu integritatis fuisse per-  
 hibetur, atq; etiam in palingenesia spirituali promittitur, expresse loquen-  
 te Propheta: Ponam universos filios tuos doctos à Domino; (Es. 54.) quod  
 vaticinium repetivit Salvator in Iohanne, & Iohannes ipse in Epi-  
 stola, cum ait; non necesse est, ut aliquis vos doceat, sed unctio docet vos  
 de omnibus, & verum est, nec mendacium: In quam sententiam & Hi-  
 erem: (31.) & autor Epist. ad Ebr. loquitur. Dabo legem meam, inquit,  
 in visceribus eorum, & in corde eorum scribam eam: Et non docebit ul-  
 tra vir proximum suum, & fratrem suum. Omnes enim cognoscent me à  
 minimo usq; ad maximum. Si discere aliquid est, hoc solum videtur esse,  
 nimirum vim insitam aut infusam cœlitus crebrioribus, pluribusq; sub-  
 inde agitationibus exercere, & ut corpus Gymnasia, ita animum con-  
 templandi, cogitandiq; actibus agiliorem perfectioremq; reddere. Socra-  
 tes in Menone, & alibi, \* negat discere nostrum quicquam aliud esse,  
 quàm reminisci, & ad hoc probandum, adolescentem, qui nunquam sub  
 magistro didicerat, producit, & aptis ad questiones responsionibus natu-  
 râ doctum pronunciat.

\* Vide Phædonem. In Eurhydeme duas significationes verbi DISCERE  
 proponit &c. In Alcibiade I, id scitur, quod quis vel ab alio didicit, vel  
 per se invenit.

Notum est vel vulgò jactatum verbum; legi consules, creari Impera-  
 tores; Solum Poëtam & Oratorem nasci ¶ Poëta autem à Philosopho mo-  
 do fictionis, exornationis, & metro differt.

¶ Socrates vult, aut nasci nos doctos aut reminisci, id quod fieri con-  
 tendit argumento, quia homines rudes rectè interrogati per se respon-  
 dent; Et is, qui recordatur, id prius scivit, nosq; multa colligimus ratioci-  
 nando ex signis, quæ quasi in memoriam revocamus: & universales quas-  
 dam notitias insitas habemus, secundum quas judicamus sensibilia. &c.

Aliter in 7. de rep. In Clitophonte virtutes dicuntur διδανικαί. In pro-  
 tagora in utramq; partem de hoc est disputatio. In Menone virtus, nec do-  
 ctrina, nec natura nobis adest, sed influit divinâ sorte absq; mente in eam.

Hinc Cicero non dubitavit dicere, Poëtam naturâ ipsâ valere & men-  
 tis viri-

tis viribus excitari, divinoq; quasi Spiritu inflammari, id quod pri-  
dem in Ione professus erat Socrates ipse, Poëtis divinum quendam furo-  
rem tribuendo; Vnde Ovidius: Est DEUS in nobis, agitante calescimus  
illo &c. Virtutem non noëticam tantum, verum etiam Ethicam, aut  
nasci nobiscum, aut divinitus immitti, non autem disciplinâ acquiri co-  
natur Plato demonstrare. Negat Antisthenes; ut, qui διδαντικὴν ἀρετὴν  
ponit. Seneca moderationem adjicit, ut qui studiis liberalibus non acci-  
pere virtutem filios opinatur, sed animos eorum saltem ad capiendam  
preparari, in quam sententiam Horatius artem conjunxit nature, & in-  
sitam vim doctrinâ promoveri scripsit. Aristoteles à Socrate in diversa  
discessit, & non modò discendum esse à puero statuit, verum etiam, ut id  
præclare & cum salute Reipub. fiat, legislatorem procurare jussit. Ideo  
ὄρεξις quandam, καὶ ἐπιθυμία nobis ingeneravit natura, cujus instinctu  
ad sciendum ferimur omnes. Via verò ad scientiam est τὸ μάθημα, καὶ  
δευσις, quod ideo etiam jucundum & expetendum omnibus. Idem nos  
admonent sensus quoq; & perpetuum discendi desiderium, cujus calo-  
rem ne frigida quidem senectus potest extinguere. Aristotele iudice, defi-  
ciente sensu, scientia deficit, nec fieri potest, ut absq; tactu vivat animal.  
Docent apoplecticorum, lethargicorum, Epilepticorum, Syncopiorum,  
& profundè dormientium, quiescente Phantasia quoq; exempla, quan-  
tum percipere possit, & intelligere sine Phantasmatibus, quæ objecta sunt  
intellectus, homo. Ut sapere posset aliquo adminiculo & principio, etiam  
integrarum vivium validâ potestate, radiog; imaginis divinæ plenissima  
coruscans in paradiso quasi vit mater omnium hominum prima. Secun-  
dum hominem profecit scientiâ, & atate etiam Salvator noster. Post  
paradisum amissam, quid non discere cogebatur parens noster, qui nè ve-  
stem quidem suere sibi poterat? Si disciplina non est, ad inane nomen re-  
cidit cum Doctore discipulus, & mundi experientia, communisque sensus  
nondum sibi constat. Vana sunt divina humanaque autoritates, & ad di-  
scendum tam seriæ, gravesq; invitationes, impulsionisque severe. Quor-  
sum, queso, opus fuit discendi gratiâ totum penè mundum peragrarè pri-  
scos? Sed in re manifesta non indigemus argumentorum copiâ. Ille ipse.

In Euthyde-  
mo senex di-  
dicit fidibus.

qui disciplinam reminiscentiâ introductâ evertere studuit, non erubescit, ad mulierem Diotimam discendi causâ venire: non dubitat pronunciare, paucos esse hominum intelligentiæ participes; nec veretur etiam virtutes discipline potestati obnoxias reddere. Tribuit enim artificibus & poëtis vim quandam genitricem animis, ingenioq; inherentem; discipulis autem avidam imprægnari, fœcundamq; naturam cum amore, cuius impulsu conceptus quidam in eorum anima excitetur, unde postea nascentur virtutes, prudentia, sapientia, temperantia, justitia; quarum contraria generantur ab improbis magistris in mentibus eorum, qui se his temerè crediderunt, corrumpiq; adultero seminio sunt passi. Persuasum itaq; hoc, & penitus infixum cordibus esto juniorum, esse nimirum facultatem quandam docendi, discendiq; divinitus implantatam nature, expressam defectibus, impotentiâque & miseris vite: studiis inventam, excultam experienciâ, firmatamque, & in bonis ordine, autoritateque divinarum humanarumque legum comprobata, quâ non tantum possimus, verum etiam debeamus jam statim à primis unguiculis discere, de Deo, rebusque piis, bonisq;, & ad vitæ usus necessariis doctrinam veram, & subinde crescere eruditione, & augmentum noscendo capere, quantum in hac vita concessum est, donec, quod hic inchoavimus, in cœlesti academia perfectionem, complementumque nanciscatur suum. Verum enim verò, cum non tantum opiniones de disciplina sint diversæ, sed etiam viæ variæ, quarum quædam per ambages & dispendia vagantur, nec tam ducunt quò contendimus, quàm seducunt; quædam rectâ nos sistunt regione, & sine errore in arcem scientiæ, quanquam non rarò per vepres & spinas, arduosque colles perducunt, quânam sit incedendum, quàm optimè, compendiosissimè, facilimèque, non parva est questio. Ne, quæso expectetis à me, viri Reverendi, nobiles, magnifici, consultiq; luculentam de hac orationem, Quid præsens tempus requirat, quidque ferre possint animi, pro vestra sapientia, prudentiaque videtis ipsi. Ut tamen principium quoddam cogitandi, & stimulus in animos juventutis consiciatur, paucis saltem modos discendi legitimos, illegitimosque attingam, & ab his incipiam, ut patefactis latebris, & signo mercuriali notatis in avium ducentibus viis, semita recta in conspectum prodeat, omnibusq; se facilem



& expeditam praebeat. Disertum quidem sermonem, & copiosum, floridumque, requirit illustris ille confessus vester; gravem etiam & eruditum Casimiriani illustrissimi auctoritas; Sed spero, me ita temperaturum verba, ut nec gravitas illustris elevetur, nec facilitas attentioque vestra fastidio praegravari queat. Ad vos iam, Adolescentes, mea se convertit oratio. Vestrum est in universum scire, nulli permissum, licitumve esse in agrum istum scientiae, quem à natura ( hanc enim causam, cur scire desideremus, jucundumque, putemus discere, & contemplari, producunt sapientes ) appetitu & fecunditate non incommodè instructum accepistis, immittere mali & perniciosi seminis projectores, qui etiam, si sponte venire velint, & sementem vitiosam facere, vigilantia & alacritate sunt excutiendi, repellendique, & omne pravum semen suffocandum, & si quas radices egerit, ea diligenti operà extirpanda, nec permitendum, ut in herbam fruticescant, nedum ad frugem perveniant, quod certum sit, sic tandem cum fructu suo perire agrum totum. Abhorrebitis ergò à malis magistris, nec eorum consortia, conventiculaque & circulos discendi causâ adibitis, nisi fortè, ut medici solent, etiam venenis cognoscendis operam adhibere, aut, ut Docimastæ Pliniani quorum una ars vitiorum profitetur disciplinam; vel, ut Arithmetici, & Logici ex falsis vera, ex heterogeneis homogenea, ex contrariis malis bona intelligere satagentes; quod tamen vobis nondum iudicio confirmatis, magisque luxuriâ ingenii turgentibus, quàm prudentiâ gravibus, haud perinde concessum. Et de hoc in genere monuisse breviter, sit satis. Consuevit deinde animos imperitos extollere Φιλανθία quaedam perniciose, qua sibi quidam persuaderi patiuntur veritatem esse, quod quisque opinatur, § quale paradoxum Anaxagoræ quondam attributum legimus.

§ Plato in Cratylo : Homo mensura omnium rerum, ut qualia quaeque mihi videntur, talia & sint mihi. De hoc Arist. in metaph.

Itaque ex seipsis petunt fundamentum doctrinae, tanquam naturâ sint docti, ad quod vis iudicandum absque magistro, cum se putent sapientes fieri per modum ἀποδοξίας, quem in natura quoque bestiali & sensibus ( nam sine doctore incipimus audire, videre, gustare, clamare, mo-

veri, & cætera pati, & facere secundum naturam ) demonstrare, haud  
est difficile. \* Plausibilior hac persuasio fit commentis Socraticis & Py-  
thagoricis περὶ μετεμψυχώσιος.

\* Plato in phædro tales putat ex seipsis investigare Dei sui, id est, plane-  
tæ naturam, in quem compellantur summâ attentione aciem mentis di-  
rigere, & quo per memoriam tacto, divinitate afflentur, unde capiant  
mores & studia, quantum fieri possit.

Narrant Pythagoram ( iucunda est fabula: nè pœniteat auscultasse: re-  
censetur autem à Laërtio in vita Pythagoræ ) summum illum Philosopho-  
rum Pontificem, primumque gentilitiæ Sapientiæ Papam, omnium, quæ  
evenirent, sibi scientiam arrogasse. Quâ, id quaeso, fiducia? Animam su-  
am dixit esse Aethalidæ filii Mercurii, qui optione à patre impetrasse per-  
hibetur, ut vivus defunctusque omnia sciret. Cum itaq; suo se figmen-  
to de transmigratione animarum in alia corpora, solaretur, & quandam  
istiùs seriem propagationemq; comminisceretur, quasi quæ Aethalidæ fuis-  
set anima, eadem in Euphorbum Panthoidem concessisset, & hoc à Mene-  
lao occiso, irrepisset in Hermotimum, ex hoc in Pyrrhum piscatorem il-  
lum, seu natatorem Delium, qui etiam nunc proverbio; Delius natator  
innotescit in Scholis, ex quo defuncto Pythagoras ipse suscepisset Spiritum  
illum erroneum: non immeritò visus est sibi tantam scientiæ vim assi-  
gnare. Addunt posteriores ex Pythagora animam istam omnisciam ac-  
cepisse Homerum & Ennium, & ante Euphorbum fuisse etiam in pavo-  
ne, nè aves quoque sint expertes scientiæ, unde fors præter columbas He-  
rodoti ex Aegypto, fabulasq; Chaldaicas Democriti, auguria nata, & at-  
tentio ad voces pecudum, & volucrum, quanquam etiam stirpibus tribu-  
atur suscipiendarum ex hominibus animarum potentia. Si quis hoc vel  
simili modo putat se αὐτοδίδακτος esse, & non indigentem præceptore, suâ  
vi scientias possidere: videat, nè fabulæ nimium confidat. Vt enim illud fi-  
ctum est: ita & hoc, quod apud Platonem in 10. de Repub. & Virgilium in  
sexto Aeneidos extat, ¶ animas nimirum Palingenesiæ destinatas, à Mer-  
curio, magno agmine ad lethen fluvium evocari, ubi, antequam incipi-  
ant in corpora reverti velle, longa omnium in vita passorum factorumq;  
potent

potent oblivia, quibus haustis, quid iuvat gloria, & jaectantia illa temeraria anima Aethalidæ Mercurii filii?

¶ Vide & phœdram, ubi lex Adraſtiæ: Et ſcribitur annis 10000, non reverti animam in idem, unde eſt profecta, quia alas citius non recuperet, niſi ejus anima, qui ſine dolo ſit philoſophatus, vel una cum ſtudio ſapientiæ amaverit pulcritudinem.

¶ Ut ſias ſapiens, de novo diſcendum eſt, idq̄, ſi non ſuggeſtione ex præcognitis aliquando: certè magiſtro, qui per manus ſibi traditam legitime acceperit rerum utilium notitiam. Hæc eſt conceſſa, legitimaq̄, quadam animæ communicatio, dum per amorem honeſtum, & ſtudium laudabile ita agglutinaris præceptoris, ut ex duobus animis quaſi fiat unus, & inde per doctrinam fidelem in diſcipulum effigies imprimatur talis, qualis erat in magiſtro, tanquam in genitore. Sic mea anima poteſt in te irrepere: Sic Eliſeus duplum Elie Spiritum petebat, impetrabatq̄; ſic à Moſe transferebatur divinitus in ſeptuaginta judices Spiritus judiciarius prudentiæ politicæ. Non latet veteres tropis, figurisq̄, quibusdam more poetarum & apologorum luxuriſſe. Hi ex virtutibus ſubſtantias fecerunt, ut DEOS Deasq̄, perinde, ac ex qualitatibus corpora Stoici. In homine ſtatuerunt animas plures, adeoque hominem non propoſuerunt ſimplicem. Eſt enim quidam pecuinus, voluptatum & vitiorum ſuorum amator; Eſt rationalis; Eſt leoninus; de quibus Plato multa. Sacra littera quoque veterem & novum hominem, interioremque & exteriorem deſcribunt. De hac ſermonis figura etiam nunc ſic loquuntur Paracelſici, ac ſi in Herode non eſſet affectus, & aſtutia vulpina, ſed præter animam humanam etiam ipſius vulpecula, quo ipſo oſtendunt ſe delectari adhuc fragmentis Pythagoricis & Socraticis. Poſſunt & ex planetis cæleſtibus ejus opinionis origines explanari. Dicuntur enim hi miris inter ſe revolutionibus agitari, & accellu reſeſſuque mutuo ſapientiam, ſtultitiam, fortunam, infortunia & alia excitare. Credunt autem humanas res in cælo præludia quedam habere, ut ſic in his evenire neceſſe ſit, uti ibi eſt præluſum. Hinc ille evocator animarum Mercurius, & deductor: Hinc puerorum vorago Saturnus: Hinc Veneris, Cupidinisque ſpicula, qui quas

animas

Vide Gale-  
num, quod  
qualitates  
ſint incorpo-  
rea.



animas in cælo percussit, eæ in corpora immissa in amores ferri pronæ, precipitesque perhibentur. Sed non est, ut in hoc immoremur. Intelligat adolescens ἀλοδιδασκίος supercilio tumefactus, palingenesian illam Pythagoricam esse similitudinis, non substantiæ, & reverti in aliquo Homeri animam, si benedicente Deo ex Homero vim poeticam hauserit, ut possit simili sapientiâ hominibus prodesse. Sic Christiani Spiritum & animam Christi in se per fidem inhabitantem circumgestant, si doctrinam mandatâque Christi perceperint, & firmiter custodierint, ut tandem Deus fiat omnia in omnibus.

Qui se nasci fato quodam doctos arbitrantur, alio quodam Socratis moventur principio. Negabat is infra lunam, in mutabili, instabilique elementorum, & sensuum corporeorum mundo, quicquam esse veri & determinati, id quod postea novi Academici arreptum latè ampliarunt. Verùm autem omne per modum Idearum reapse extra intellectum existentium ad dorsum quoddam cæli, & stellas trans scripsit, \* in quo loco tanquam in civitate & patria genuina syncerè, & absque perturbatione, caligenèque sese contemplandum liberaliter & infucate præbeat.

\* Vide Phædrum de animabus immortalibus, in cæli dorso consistentibus, & intuentibus ea, quæ sunt extra cælum, in veritatis campo, etc: quæ ex Logicis necessariis & contingentibus sunt ad Theologiam applicata.

Vt itaque animas secum deferre notitiam ejus, non autem in corporibus acquirere, persuaderet, antiquiores eas ergastulo suo seu carcere & sepulchro (Ita enim dictum vult σῶμα, quasi σῆμα, quod in Cratyllo vel sepulchrum appellatur, vel indicium à σημαίνω) corpore fecit, in quod corpus immersa, tanquam in specu Platonico, umbras saltem verorum pridem nudè conspensorum videant, & sic ex obscuro reminiscantur, non autem discant, quanquam cum liberatæ vinculis corporeis fuerint, molestiam aliquam inferre dicatur diu desuetus imaginum occursum, ut est in 7. de Rep. apud Platonem. Huc easdem per separationem à corpore aspirare; Et ideò studium Philosophorum omne esse μελέτημα τῆς θανάτου prolixè differit in Phædone Socrates, & in quinta Tusculanarum de Ca-

tone

tone ἐπιλογεῖσι disputans Cicero reponit. Astrologi genethliacorum suorum hic habent assertores, quanquam ad risum quoque ineptiat Paracelsus stolidus ille Socraticorum imitator, dum caelo affingit Vulcanos quosdam astrales partim magistros, partim discipulos, longis inaequalis scientiae gradibus disjunctos, qui, pro ut possint, male, bene, ferment inter astra animas, & sic formatas in corpora immittant. Inclinant huc & illi, qui in meditullio sapientiae regnum sibi vendicantes, non nasci homines secundum animam contendunt, sed hanc per modum irradiationis, aut subitam, fulguris instar, ex caelo delationem immitti pertinaciter asseverant. Sed erudit adolescentes Aristoteles, veritasque Sacrosancta cum experientia, & ratione conjuncta. Mens nostra à primordio nativitatis vacuae tabula est instar, ( rasam alii dicunt, id quod Theologicè ad lapsum primum referri potest; aliàs congruit metempsychosi illi, antequam obliviam sub tartaro potantur à reversuris in vitam animabus ) & potentiam saltem scientiae, non autem actum secum defert. Stylus inscriptionis est sensus ex parte, ex parte disciplina, & quae omnium est instar, gratia divinitus illuminans, in aliquibus etiam suggestio spiritualis per visiones & somnia, aliosque, extra consuetum naturae ordinem modos, ad quos referas oraculum quoque per Vrim & Thumim Ebraeorum. Scripturam illustrem reddit, firmatque crebra meditatio, usus, & experientia. Hinc sapientiae vox illa solennis: usus me genuit, mater me peperit memoria; quanquam, ut Claudianus; Ingeniosa vias paulatim exploret egestas, atque artes pariat solertia, nutriat usus; vel ut vulgò dictum: artes paupertas invenit. Sed melius oraculum Sacrosanctum; Sapientia à Deo est; & omne bonum perfectum à patre luminum, qui cum fiducia petentibus non denegat Spiritum scientiae & intelligentiae, aliorumque donorum: sed per disciplinae ordinariae modum. Omisissis itaque somniis Socraticis, & dementatorum hominum vanis promissis, ad hunc veritatis campum se conferat adolescens Φιλομαθῆς; cibum inveniet verum & genuinum; Vt habet oraculum Zenoni de optima vita instituenda datum, melius est οὐχ ἔρωτες ἀπολοῖς νεγκοῖς, & pallere, totoque vinum Decembri ignorare, ut Horatius consulit, quàm otiosis cogitationibus vanitatis ventum captare. Ita ex

E libris

*libris sapientum, monumentisque defunctorum, quos fama vivere pronunciabat Iulianus Cardinalis, proficimus. Optimi enim hi sunt, ut Alphonsus loquebatur, consultores, praesertim, si principia sua repetant ab infallibili Scripturae canonicae apud Ecclesiam autoritate. Haec enim norma & regula est; Est lapis lydius, ad quem explorandi Spiritus sunt, tam viventium, quam mortuorum. Praeter dictas, etiam plures aliae sunt illicitae scientiarum captationes. Quis enim ignorat, commentitios hominum mente excacatorum reptos, & εὐσεβείας, apparitionesq; Spirituum familiarium? Quò, quis succo fumido, nigroq; melancholia magis est delibutus, hoc magis in ista figmenta fertur, sibiq; rapi in abdita loca, & cognoscere ineffabilia somniat. Divo Paulo tale quid divinitus accidebat praeter ordinem; sed specialis personalisve gratia, non est in ordinarium modum commutanda. Dicitur supra est de vaticinio Ieremiae, quo praesceptores caeteri omnes videntur è medio tolli, solus autem Deus & unctio, Spiritusq; gratia statui. Verum id de primo principio divino, illuminatione Spirituali, & docibilitate interpretantur, qui verba Salvatoris, καὶ ἑσονται πάντες διδακτοὶ θεοῦ, docibiles scilicet Dei, de remotione indurationis & apertione cordium accipiunt. Neq; enim hoc ab hominibus est. \* Legitimum postea ministerium & Scholae ordinariae motum Dei, tanquam organa perficiunt: ut Cornelii in Actis exemplo admonemur. \* Declara ex Es. 33. v. 18. & 22. cap. 34. v. 16. cap. 30. v. 20. 21. cap. 29. v. 14. Neq; enim scribarum somnia, aut philosophorum deliramenta in novo testamento sunt Doctrinae, sed verbum ex sinu patris delatum per filium Matth. 11. v. 25. 27. Ioh. 1. 18. & cap. 3. 27. &c. cap. 16. v. 15. 1. Cor. 1. v. 17. 18. 1. Cor. 2. 6. 7. 1. Cor. 3. 19. 2. Tim. 3. 14. 15. 16. 1. Pet. 1. 23. 1. Ioh. 2. 27. 1. Cor. 11. 23. cap. 15. 3. Gal. 1. v. 1. & 11.*

*Eruditi à DEO, vel DEI sumus etiam per media legitima, quibus quod discimus, nihilominus non est inventum humanum in sacris, sed filius Dei id caelitus detulit & revelavit. At enim, inquis, vetat Salvator discipulos cogitare, quid sint locuturi coram principibus. ἔγὰρ ὑμεῖς ( inquit ) ἔσεσθε οἱ λαλῆντες, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα ἔστω παρὰ τοὺς ὑμῶν τὸ λαλῆν ἐν ὑμῖν. Agnoscimus liberalissimi sapientiae verae largitoris verba, nec nisi eum reverentia amplectimur. Sed tu memineras, Apostolos istos nihilo-*

mi

minus appellari Discipulos Domini, qui, cum à magistro suo didicerint, humanitus quid per oblivionem sunt passi, atq; ideo Ductore Spiritu Sancto indiguerunt. Quicquid ergò suppeditavit eis Spiritus, id primum per modum disciplinae Apostoli à suo doctore acceperunt, posteaq; Spiritu Sancto accepto organis enunciarunt corporeis, non inscii quid loquerentur, ut Dæmoniacci solent, sed conscii, utentes simul illuminatâ cœlitus ratione. Organa fuerunt, non bruta, sed rationalia. Deploratius insaniunt, qui à mortuis exigunt scientiam, necromantie & magicis deliramentis, de quibus abundè Peucerus, ob id studentes. Putat Paracelsus, licere etiam à Diabolo discere, quia non refert per bonum, an malum organum Deus largiatur scientiam. Itaq; & prohibet consultationes magorum, sagarumq;, inspectiones Crystallorum, Beryllorum, speculorum, constellatas imagines, homunculos arte educatos, & hujusmodi plurima. Socrates sibi adjungebat genium quendam, prohibentem voce quadam fieri, quæ non oporteret. Jurabat autem per canem, quâ specie Cornelio Agrippæ aliisq; adhaesisse demon fertur. Lepidum est, quod in Paracelsi archidoxi magica non sine pregnante persuasione legitur. Quod nam illud quæso? Dicam verbo: Turris universi fabulosa; vel si mavis, specu magicum, in quo apparent omnia quæ sunt, futura sunt & fuerunt. Tria proponuntur ex metallis, aliquando etiam ex cera, chartaq; virginea, cum cœli stellati imaginibus, specula. Si quid visum, vel oculi ictu velis, intueri primum juberis. Quicquid imaginum & omnium gestorum, quæ visu per effigies, lineamenta, figurasq; aspectabiles percipi possunt, uspiam per totum mundum existit, statim præsto esse dicitur. Si scire cupis literis, etiam secretissimis, ab omni hominum memoria, concredita, alterum inspicio. Compotem voti spondent. Desideras etiam ea, quæ sermone exprimuntur, & intra vestam, inq; Eleusiniis deliberantur occultissimis consiliis; oculos in tertium conicere juberis, in quo dicta transeunt in scripturam, quæ oculis rem per signa literarum communicat. Sane non nihil est in talibus speculis. Sed illud nec naturale est, nec divinum, justumq;, cum totum sit prestigiosum, & magicum, cujus ope quidam Romæ inter divos divasq; peregrinabundus, quid domi sibi per

*adulterum magum à mæcha uxore pararetur intellexit, & consilio magico mortem sibi intentatam evasit. Tales artes professi sunt Techellus, Artorius, Mihinius, Tritemius, Paracelsus, Agrippa, & pleriq; ex Platonicis & Aegyptiis, Chaldeisq; ut nostis. Neq; enim de Zoroastro primo magorum, Iamblichò, Proclo, Democrito, Empedocle, Hosthane, Tiridate, & cæteris ignoratis, cum Plinius libro 30. & alibi eos sæpius attingat. Non est hæc licita ad scientiam via, ut nec ea, quam profitetur liber quidam magicus, quem Arbatel vocant, qui dum putat omnia, quæ leguntur, in libris ambigui esse sensus, atq; insuper etiam depravari opinionibus; nec quicquam fidi, certique tribuere potest vivis doctoribus, jubet precibus multis petere Spiritum quendam familiarem, & demonem Socraticum, qui doceat omnia, quæ scire cupias tacita inspiratione, & simul monstret, ubi thesauri lateant, suppeditetq; artem auri, & argenti, gemmarumq; faciendarum. Paracelsus in libro de mysteriis vermium, non satis potest prædicare serpentes. Est in divinis literis, serpentem fuisse callidissimum animalium terrestrium. Arripit dictum Paracelsus, & bestię illi tribuit facultatem, quã potuerit primos parentes excelsò lumine nature donare, & notitiam illis bonorum malorumque communicare, quod ita certum sit, ut hodieq; perhibeat bestias has damnatas, & terræ voranda, ventrique sulcando addictas, vim quandam ad largiendam sapientiam habere. Hinc quidam lingua anguium & viperarum certis sub signis evulsa, & in ore gestata, uti & lapillis hirundinum, aliisque bestiarum partibus ore contentis, aut certo modo applicatis pollicentur sibi notitiam etiam abstrusissimarum rerum, non secus, ac si quis homunculum constellationum, Mandragoram vocant, Alreonem nostri, domi foveret. A Salomone hanc Philosophiam repetunt. Avicenna per imaginationem occultos sensus putavit transferri, & ab altero cognosci posse, quod ipsum etiam magorum est placitum. Deliria vos audire existimatis? Deliria certè; sed quæ non, nisi in lumine divine veritatis habitantes, agnoscere consueverunt. Cogitate verò, quanta sit potestas ducis tenebrarum in filios incredulitatis, ut loquuntur Ebraei? Scimus etiam magnos viros, maximè in Papatu istius modi vesaniis occupatos penitus fuisse, adeò, ut se doctore*



Etore indigere negarent; verum esse, quod sentirent ipsi, vel sine omni rationis iudicio ex occulta vi Spiritus. Addunt & characterem ordinis, perperam adducto oraculo Samuelis ad Saulem unctum. Hinc Papa scrinium, & infallibile de omnibus ex assistente Spiritu, qui tamen aliquando ulula seu stryx fuisse perhibetur, iudicium commentitium. Primus gradus ad sapientiam est, vias desipientum nosse & cavere; sicut carentia stultitiae sapientiam definiuit Poeta, & fuga vitiorum virtutem. Beati iuvenes, qui quæ recensui, pro stultitia habent, ut & alia multa, quæ brevitatis causâ intermisi. Quid enim attinet de fabulis pontificalibus, Tandalò somniante, & candelabro Iesuitico verba facere? Quid de traditionibus domesticis, & cantû legum ante literas inventas? Nolumus Anabaptistarum camarinam movere, & in nos monasticos crabrones, spectrâque & lemures excitare. Est quidem ordinaria discendi via aliquando conjuncta cum miraculosa & Spirituali, didicitque Moses omnes Aegyptiorum, Salomon Chaldaeorum, ut & Daniel cum sociis, & D. Paulus Ebraeorum artes; Sed excelluit in eis divinum lumen singulari gratiâ collatum, & non per adeptam Paracelsi Philosophiam (quæ & sagax & occulta, continens consecrationes, conjurationes, characteres, spectra, visiones, thesaurcellam, magiam, & plerasque vanitatis damnatæ artes) contributum. Pueris nostris in timore Domini cum oratione & labore, propositæ sunt Scholæ initiales; sunt Gymnasia; sunt Academia; sunt Ecclesiæ pulpita; sunt vivi mortuique ad pietatem & virtutem preceptores. Habent Mosen, Prophetas, synceros doctores, castos, correctosque Philosophos, oratores puros, poetas Sanctos, & in omni genere liberalium studiorum, exercitiorumque antistites selectos, probatosque. His aurem accommodent patientem. Innata est animis non planè socordibus & ignavis agilitas quædam, & discursus, variorumque cognoscendorum appetitus. Hi exemplo veterum Pelasgorum (quos à vagandi similitudine, quasi πελαγος hoc est, Ciconias nonnulli dictos autumant) ut Democriti, Pythagoræ, Platonis, Aristippi, Vlyssis, multorum mores hominum, qui vidit & urbes, & cæterorum, discituri relietâ patria, varias terras peragrandum sibi, & per exteras, easque etiam barbaras nationes vagandû

Socrates in  
phædro por-  
recto libro  
per totam  
Atticam du-  
ceretur.



arbitrantur, idq̄ esse philosophari iudice Pythagora apud Phliasiorum Tyrannum Leontem, ut refert in s. Tuscul. Cicero: Inspicere nimirum, quod ubi vis tanquam in celebri & frequenti mercatu agatur. Spernunt itaq̄ nonnulli, quod in patria & prae foribus est, & in toto orbe alienarum gentium virtutem, sapientiamq̄ semper longius fugientem quarunt. Est quidem aliquid in peregrinatione, § si praesidiis contra falsitatem sis instructus, animumq̄ habeas bene preparatum, obfirmatumq̄, contra errores: aut si certus sis, sapientiam alibi, ut olim in populo Israelitico, vigere, nec domi nasci: unde etiam Imperator inductus privilegia studiosis concessit liberalia tum ad discendum honesta, tum, quod bene cognitum est, usu rerum excolendum.

§ Socrates in Critone negatur peregrinationes instituisse more aliorum, aut Athenis egressus. In Phaedro scribitur non agros, sed homines nos docere: quanquam Eremitae natura erat pro libro.

Sed videndum diligenter, ne foris queras, quod domi est abunde, & ne, ut Postellus, pro sapientia referas stultitiam, corruptosq̄ mores. Non raro caelum, non animum mutant, qui trans mare currunt. Valcat & hic oraculum Mosaicum Evangelicumq̄, de propè existente doctrina vera, qua per DEI gratiam gloriamur. Exemplo ut dicam, vultis? Emporium & panegyrum omnis sapientiae cernitis hoc Gymnasium, auspiciis IESU CHRISTI ab Illustrissimo Principe & Domino D. IOHAN. CASIMIRO Patre patriae, Heroe bene merito, & benefactore insigni, magno studio, majoribus sumtibus, fervore pietatis, & sapientiae maximo magnifice constructum. Formam huius Gymnasii externam, inq̄ frontispicio aedium aeternae memoriae Principem & fundatorem signo illustri representatum videre oculis corporeis potestis: animam vero, quod de virtute dictum à Platone repetivit Tullius, si nudam conspiceretis, quantopere exultaretis? Fiet propediem Deo liberaliter affluente, & sapientiae verae radius mentes docentium, discantiumq̄ illuminante, ut quilibet non ingratus honorum divinorum aestimator perspiciat, nihil sine numine & lumine omnipotentis institutum fuisse. Equis atq̄ quadrigis, ut illo Horatiano utar, petitis bene vivere? En hic est in Schola & Gymnasio Casimira-

miriano. En tibi Cathedram ad docendum comparatam; En subsellia  
ad discendum feliciter. En parietes ad ingeminandum doctrinam. Aer  
ipse illuminatus solaribus radiis tacitum sapientiae lumen à Spiritu San-  
cto promittit. Si quid desideras amplius; Nosti vultum clementissimum  
propensissimumq; ILLUSTRISSIMI PRINCIPIS ET DO-  
MINI DN. IOHANNIS CASIMIRI. Hic ne potuerit Dei sin-  
gulari instinctu tantum opus concipere, & exornare, nec queat à Spiritu  
Sancto benignè adutus, quantum in hac humana conversatione fieri de-  
bet, & potest, ad fructum perducere? Non tam aliena est à clementi Illu-  
strissimi propensione, clementissima, benignissimaq; omnipotentis Dei vo-  
luntas ut principia promota quidem, sed fructum retentum cohibitumq;  
velit. Tu, tantum cave, nè contemptu, socordia, ingratitudeq; ad retra-  
henda sua bona largitorem Deum commoveas. Aspice verò etiam illu-  
strissima huius coronae magnates, Virosq; Reverendos, magnificos, consul-  
tos, sapientes, doctos. Quod huiusmodi Dei beneficio per ordinaria subsidia  
sunt, id te futurum cum Deo sperare potes presidii in oculum ipsum iam  
incurrentibus licitis, legitimisque. Hic orationibus seriis evocatum,  
presentem experieris adolescens Deum; Hic principia vera pietatis au-  
res tuas circumsonabunt; hic gentium sapientia tota ad sacros canones  
exactate beabit. Conflue huc juventus Francica; concurre Thuringiaca,  
& quaecunque sapientiae sitim sitis. Musarum haec est Theocrene Harum  
piis orgiis initiatus, si, ut fas, vixeris, invenies, quae ad πολυμάθειαν  
καὶ ἐπιτελείαν praeclaram facient, teque ad divina humanaq; officia in-  
struent non pœnitendè. Tu Christe fili Dei, qui anno aetatis 12, doctor  
fuiſti Doctorum, occupa hanc Cathedram, & Spiritu Sancto tuo illu-  
stra, ut cum tu nos primus docueris, possimus deinde etiam adolescenti-  
am nobis pie concreditam, tibi placente sapientiâ gravem reddere,  
& ad Ecclesiae salutem, Reiq; publicae emolumenta feliciter  
informare, juxta promissionem praesentiae tuae, qui  
vivas & regnas in aeternum,  
A M E N.

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is arranged in approximately 20 horizontal lines.



Zc 3787

f

ULB Halle 3  
004 958 349



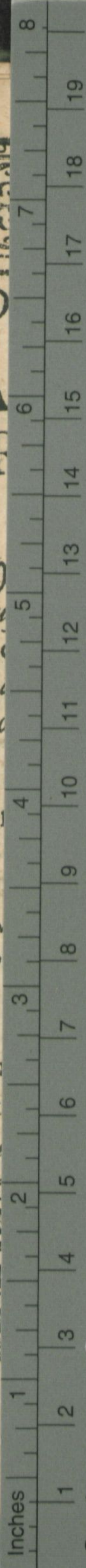
VD 17

M





D  
**O R A**  
**I N T R**  
 R  
*In illustri Gy*  
*gi, cum in illud ju*  
*& Dn. Dn. l*  
*Sax. Lan*  
*tro*  
**A N D R E A**  
 Rotembur  
**R E V E R E N**  
*viris Dn. M*  
*Sup*  
**E T D N. I O H**  
 S U P E R I N  
 tandem  
 Die x  
*Coburgi, Typis Dn*



**TIFFEN® Color Control Patches**

© The Tiffen Company, 2007

Blue    Cyan    Green    Yellow    Red    Magenta    White    3/Color    Black

